

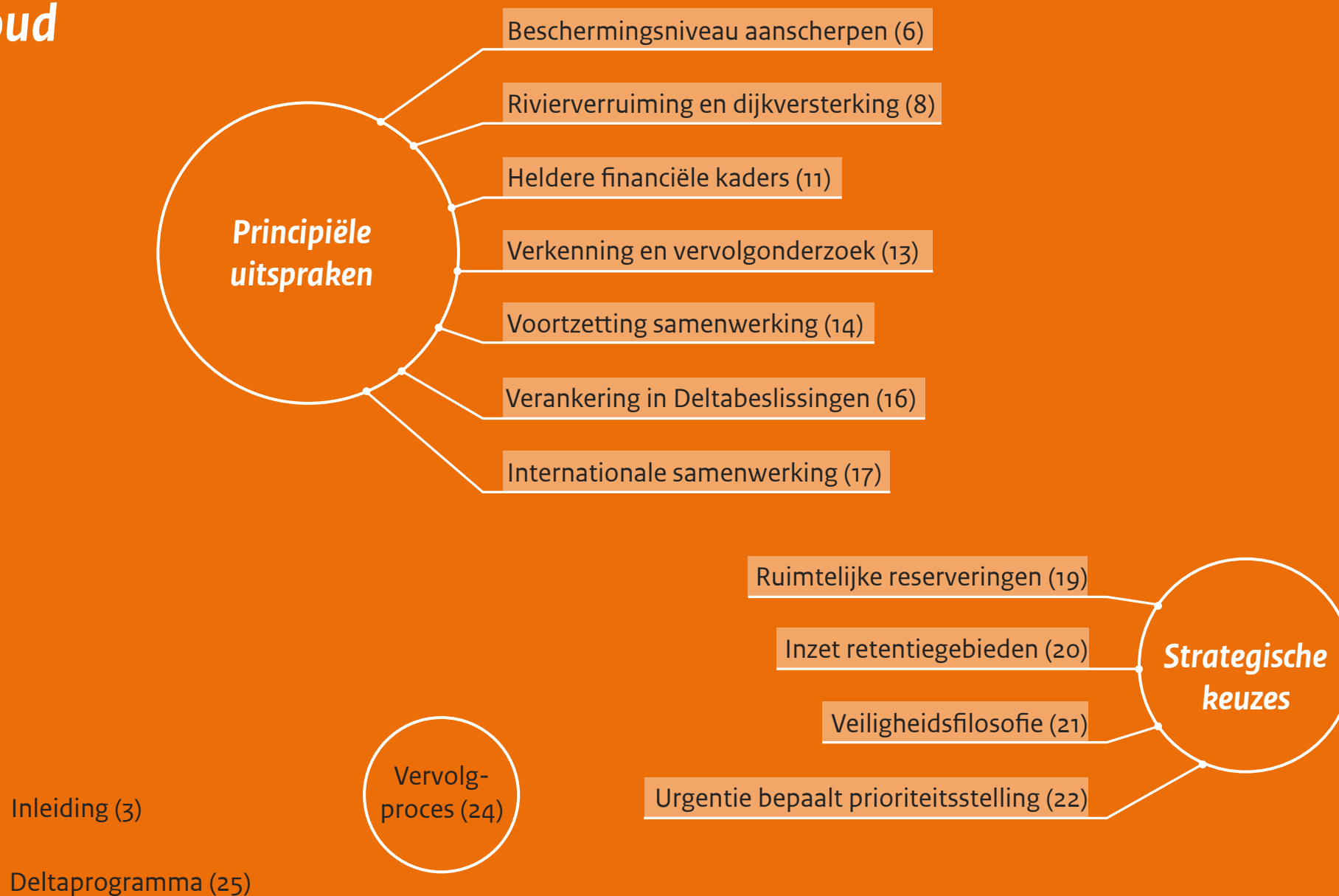

DELTAPROGRAMMA | RIVIEREN

Contouren voor de Voorkeursstrategie Rivieren

Discussiestuk voor de consultatie,
Deltaprogramma Rivieren, 9 december 2013

Inhoud

Inleiding

Betekenis van dit document

Dit document bevat de contouren voor de Voorkeursstrategie Rivieren *Rivierverruiming en dijkversterking in een krachtig samenspel*. De Voorkeursstrategie Rivieren zal in april 2014 voor het Deltaprogramma 2015 (DP2015) worden opgeleverd, samen met de adviezen van het Deltaprogramma Rivieren over de verschillende deltabeslissingen.

Belangrijke bouwstenen voor de Voorkeursstrategie Rivieren zijn de regionale voorkeursstrategieën die eind november en begin december door de regio's IJssel, Waal, Nederrijn-Lek, bedijkte Maas en Maasvallei zijn opgeleverd.

De regionale voorkeursstrategieën staan samen met dit document centraal in de consultatierondes die door de provincies zijn geïnitieerd. Dit document plaatst de regionale voorkeursstrategieën in de bredere context van de Voorkeursstrategie Rivieren. Het bevat uitspraken en keuzes die de regio's en riviertakken (met elkaar verbonden).

Uitspraken en keuzes

In het Deltaprogramma wordt onderscheid gemaakt in principiële uitspraken, strategische keuzes en concrete maatregelen als elementen van een voorkeursstrategie. Dit document gaat in op de voorstellen voor principiële uitspraken en strategische keuzes voor het Deltaprogramma Rivieren, zoals voorgelegd aan de Stuurgroep Delta Maas en de Stuurgroep Delta Rijn (20 november 2013) en de Landelijke Stuurgroep Deltaprogramma (28 november 2013). De voorstellen voor concrete maatregelen komen naar voren in de regionale voorkeursstrategieën.

Voorkeursstrategie Rivieren

Dijkversterkingen en rivierverruimende maatregelen spelen samen de hoofdrol in de Voorkeursstrategie Rivieren. De uitwerking hiervan is in volle gang. Aan het einde van dit document vindt u een korte beschrijving van het proces en de activiteiten om tot de vaststelling van de Voorkeursstrategie Rivieren te komen.

Urgentie

! **Klimaatverandering en bodemdaling**

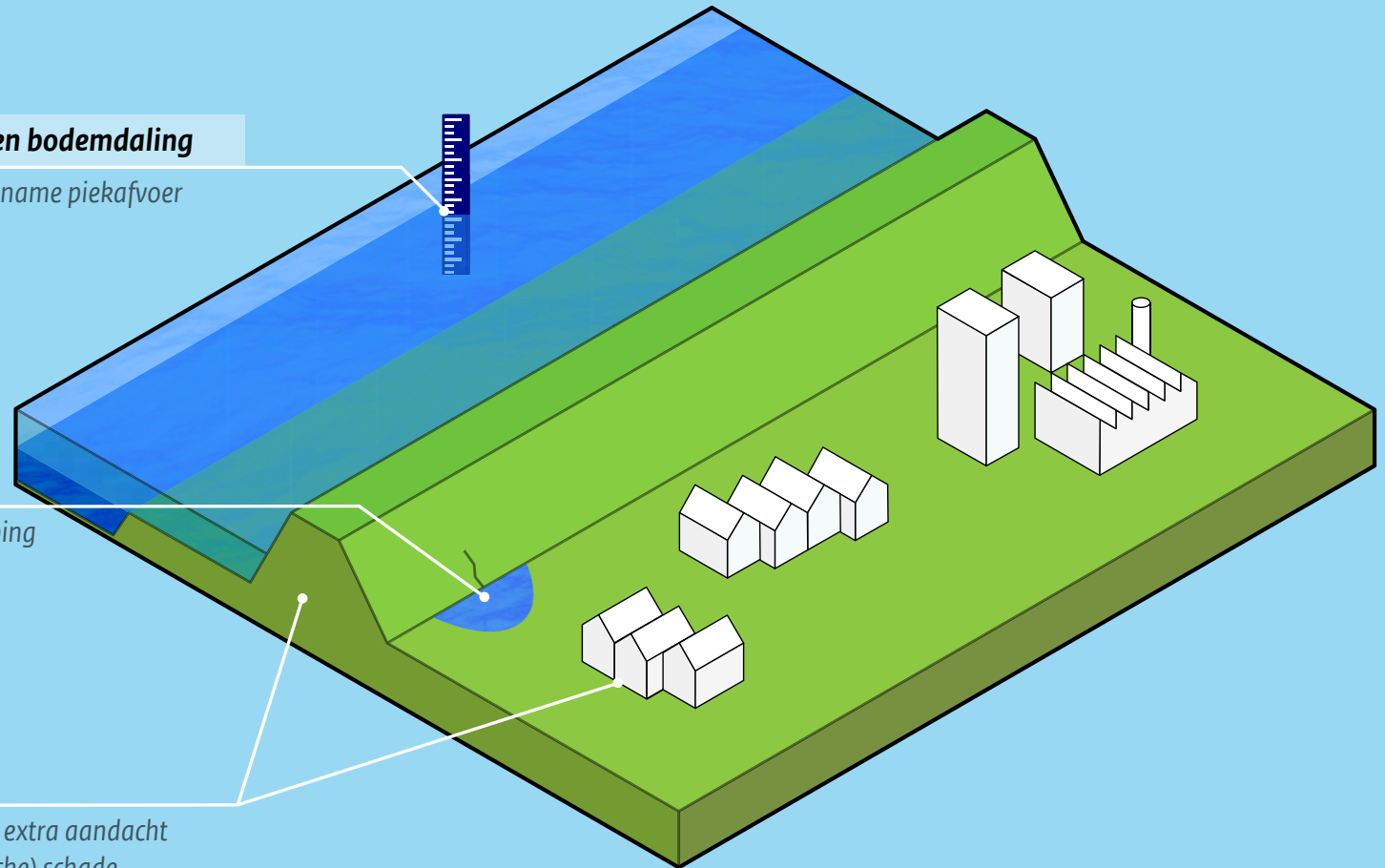
Zeespiegelstijging en toename piekafvoer rivieren.

! **Inhaalslag dijken**

Afgekeurde dijken en piping

! **Nieuwe normen**

Betere basisveiligheid en extra aandacht voor risico op (economische) schade.

PRINCIPIËLE UITSPRAKEN

Hoogwater Waal, 2011
Foto: Mischa Keijser

Beschermingsniveau aanscherpen

UITSPRAAK - 1

De Stuurgroepen Delta Maas en Delta Rijn onderschrijven de noodzaak van aanscherping van het beschermingsniveau in het rivierengebied en willen daarbij uitgaan van de risicobenadering.

De opgave - de combinatie van afgekeurde dijken, klimaatverandering, bodemdaling en nieuwe normering - maakt dat het rivierengebied de komende decennia verreweg de grootste waterveiligheidsopgave heeft. Een opgave, die vraagt om landelijke prioriteit.

De urgentie van de opgave vormt een grote uitdaging voor de komende decennia, maar biedt juist ook kansen voor een duurzaam veilig en economisch florerend rivierengebied.

De Voorkeursstrategie Rivieren gaat uit van de volgende uitgangspunten:

- Deltabeslissing Waterveiligheid: er is breed draagvlak voor de aanscherping van het beschermingsniveau in het rivierengebied volgens de risicobenadering;
- Deltabeslissing Rijn-Maasdelta: de huidige beleidsmatig afgesproken afvoerverdeling blijft uitgangspunt voor de Voorkeursstrategie Rivieren;

- Deltabeslissing IJsselmeergebied: uitgegaan wordt van een zo beperkt mogelijk meestijgen van het winterpeil van van het IJsselmeer na 2050.

Urgentie waterveiligheidsopgave

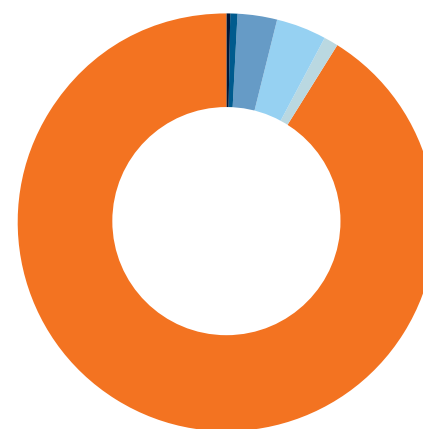
Het rivierengebied beslaat een groot deel van ons land en kent op dit moment verreweg de grootste risico's op overstroming. Het gaat om risico's met het oog op mogelijke economische

gevolgschade en slachtoffers. In het rivierengebied komen grote waterveiligheidsopgaven samen.

Op korte termijn ligt er een urgente dijkversterkingsopgave om de ruim 300 km afgekeurde dijken op orde te brengen. Bovendien blijken veel dijken in het rivierengebied gevoelig voor piping (water- én zandmeevoerende wellen in de dijk) en bodemdaling. Op de lange termijn moeten we rekening houden met de gevolgen van klimaatverandering. Dit betekent stijging

van de waterstand in de rivieren door zeespiegelstijging en hogere piekafvoeren. Dit kan leiden tot een toename van de waterstanden met maximaal 80 cm in het jaar 2100 voor de verschillende riviertakken.

Door de toename van het aantal inwoners en de economische waarde achter de dijken is ook aanscherping van het beschermingsniveau noodzakelijk. Het bieden van een basisbescherming tegen overstromingen aan alle mensen is daarbij uitgangspunt. Extra

Overstromingsrisico

- Wadden
- Kust
- IJsselmeer
- Rijnmond Drechtstreden
- Zuidwestelijke delta
- Rivieren

bescherming is nodig om in specifieke gebieden grote economische schade en/of grote aantallen slachtoffers te voorkomen.

De urgentie van de wateropgave in het rivierengebied is groot. Circa 90% van het overstromingsrisico (kans x gevolg) in Nederland komt voor rekening van het rivierengebied. Het grote aandeel voor het rivierengebied wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de grote kans op overstroming, maar ook door de omvang van het overstroomd oppervlak en de daarmee gepaard gaande schade.

Hoogwater bij Tiel, 2002
Foto: Waterschap Rivierenland

Rivierverruiming en dijkversterking

UITSPRAAK - 2

Het motto 'Rivierverruiming en dijkversterking in een krachtig samenspel' is leidend voor de Voorkeursstrategie Rivieren en vormt de basis voor de regio-specifieke uitwerking voor de IJssel, Waal-Merwedede, Nederrijn-Lek, Bedijkte Maas en Maasvallei.

Een krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruimende maatregelen, gericht op het voorkomen van waterstandsverhoging en het realiseren van risicoreductie, is nodig voor een robuust riviersysteem. Ook met het oog op regionale waarden en ontwikkelingsperspectieven die passen bij de ruimtelijk economische visie voor het rivierengebied. De Voorkeursstrategie Rivieren moet hiervoor een stevige basis vormen.

De veiligheidsopgave voor het rivierengebied kan worden ingevuld met dijkversterking en rivierverruimende maatregelen. In de fase van kansrijke strategieën (DP2014) zijn beide opties verkend. Dijkversterking is op veel

plaatsen een logische en noodzakelijke keuze voor een bewezen techniek om de kans op overstroming te verlagen. Een grote uitdaging is het verbinden van dijkversterking met andere functies en het ontwikkelen van innovatieve dijkconcepten (bijvoorbeeld geotextiel en deltadijken). Rivierverruiming draagt bij aan risicoreductie door zowel de kans op overstroming als ook de vermindering van de gevolgen bij een overstroming en is daarmee een krachtige maatregel om waterstandsverhoging in de rivieren als gevolg van klimaatverandering in de toekomst te beperken. Ook voor rivierverruiming is de uitdaging de verbinding te zoeken met andere functies en doelen. De ervaring van Ruimte voor de rivier

en Maaswerken leert dat ruimtelijke waterveiligheidsmaatregelen door de kansen voor meekoppeling van andere functies tot veel meerwaarde voor de gebiedsontwikkeling kunnen leiden.

Balans binnen grenzen

Voor beide opties geldt ook dat er grenzen zijn aan de mogelijkheden. Grenzen vanuit de veiligheidsopgave, grenzen vanuit het watersysteem en de waarden en kwaliteiten van het gebied, grenzen vanuit kostenoverwegingen en grenzen vanuit het draagvlak voor de mogelijke oplossingen. Het respecteren van die grenzen vraagt om een mix van maatregelen.

Een deel van de veiligheidsopgave en bodemdaling moet altijd met dijkversterking gerealiseerd worden, omdat de opgave van de afgekeurde dijken vooral een sterkteprobleem betreft (stabiliteit en piping). De verbetering van de afgekeurde dijken is een forse opgave die voor een belangrijk deel op korte en middellange termijn speelt. De opgave is urgent en een directe verplichting conform de Waterwet.

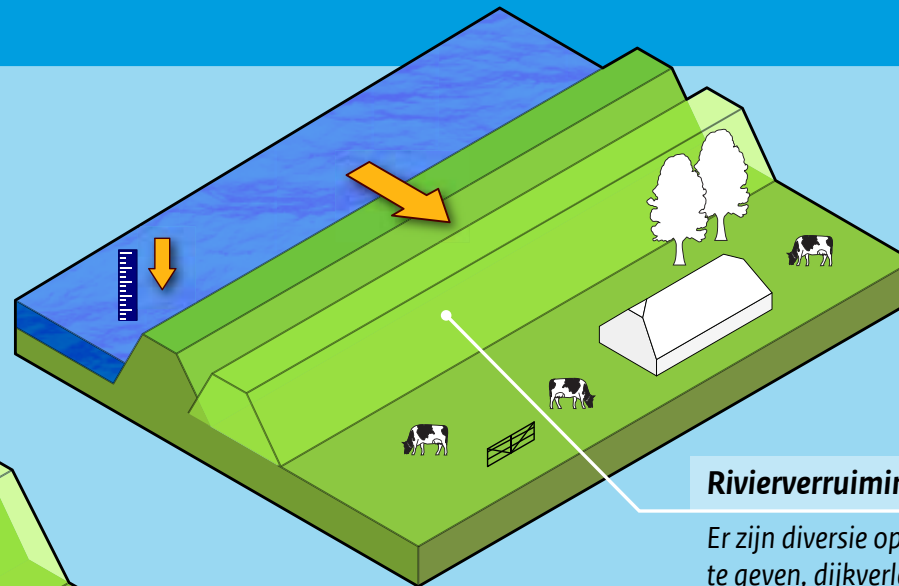
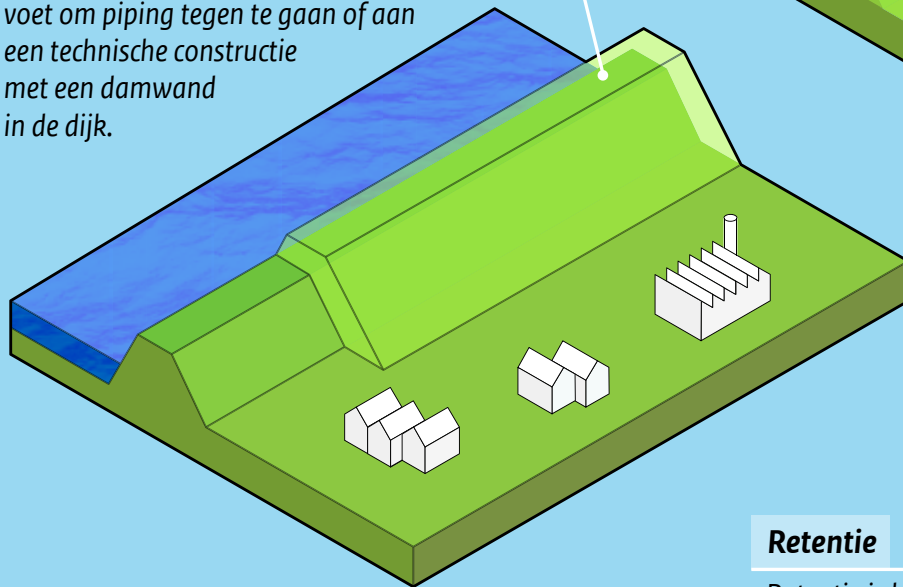
Voor een ander deel van de veiligheidsopgave - de klimaatopgave en gedeeltelijk ook voor de nieuwe norm - is een keuze mogelijk: dit kan zowel met dijkversterking als rivierverruimende maatregelen worden opgelost. Daar is dus een afweging nodig, waarbij de karakteristieken en ontwikkelingsmogelijkheden van de gebieden als vertrekpunt dienen, een afweging op basis van het samenspel tussen doelbijdrage, kosten, meekoppelkansen, overige baten en draagvlak.

Typen maatregelen

Dijkversterking

Dijkversterking kan op verschillende manieren. Denk naast de dijk hoger en breder maken bijvoorbeeld aan het versterken van de voet om piping tegen te gaan of aan een technische constructie met een damwand in de dijk.

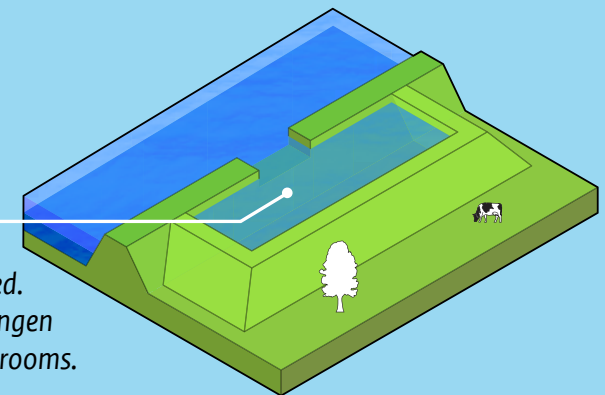

Rivierverruiming

Er zijn diverse opties om de rivier meer ruimte te geven, dijkverlegging is er een van. Andere voorbeelden zijn het zomerbed verdiepen, uiterwaarden uitgraven of een hoogwatergeul aanleggen.

Retentie

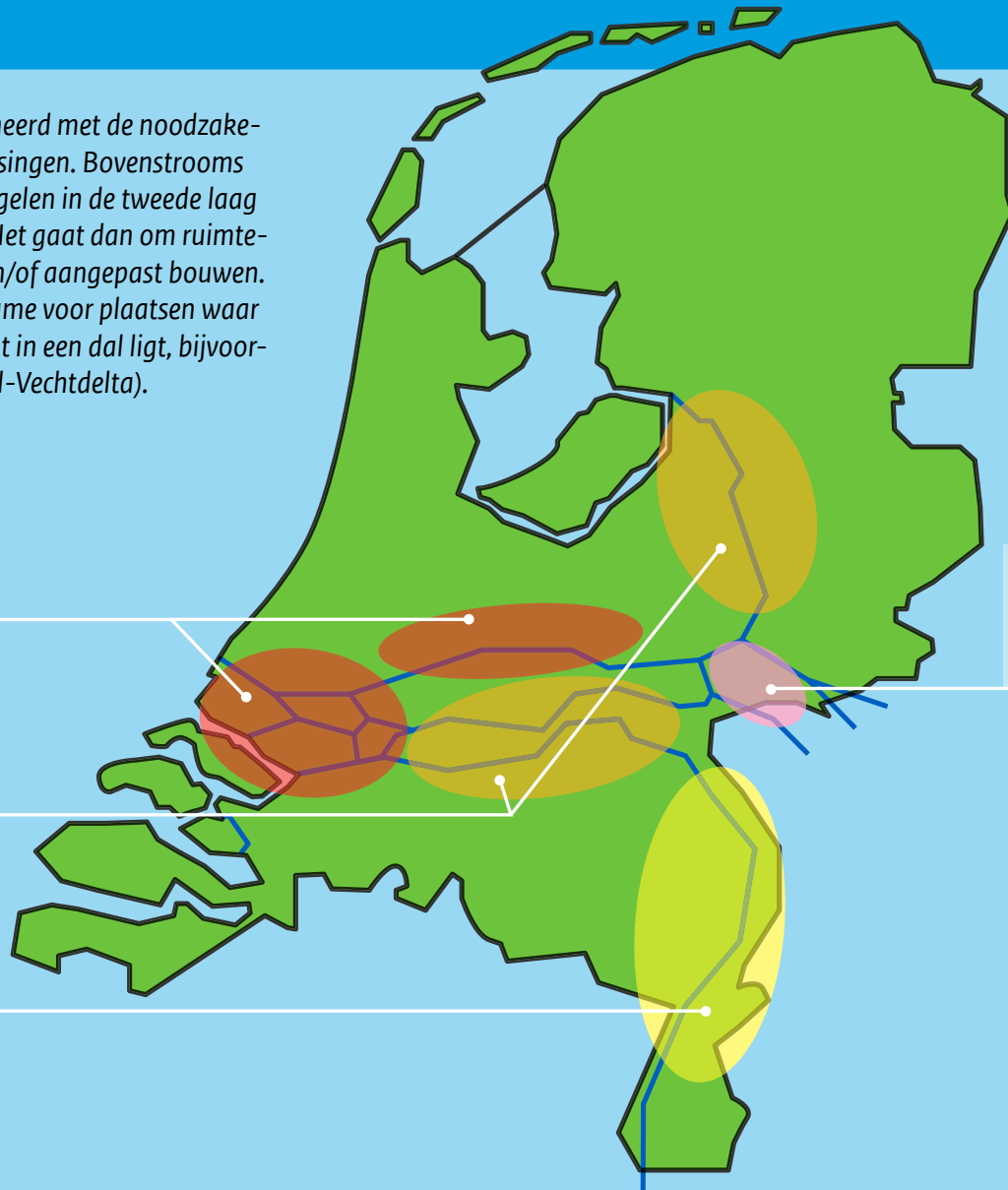
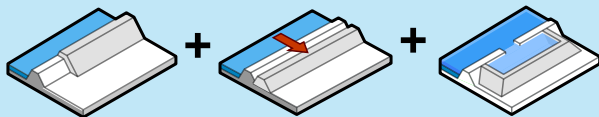
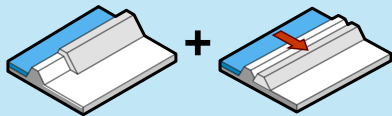
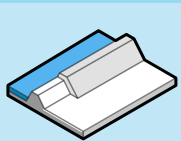
Retentie is het tijdelijk opvangen en vasthouden van water in een daarvoor vooraf bestemd gebied. Retentie beoogt de piek in de afvoergolf af te vangen en verlaagt zodoende de waterafvoer benedenstrooms.

Accenten riviergebieden

In de benedenstroomse delen bestaan de maatregelen grotendeels uit dijkversterking. In het middentraject is de combinatie van dijkversterking en rivierversuiming aan de orde. In de bovenstroomse delen van rivieren vormen de mogelijkheden voor retentie en rivierversuiming belangrijke maatregelen, gecombineerd met de noodzakelijke dijk aanpassingen. Bovenstrooms zijn ook maatregelen in de tweede laag perspectiefvol. Het gaat dan om ruimtelijke ordening en/of aangepast bouwen. Dit geldt met name voor plaatsen waar de rivier nog echt in een dal ligt, bijvoorbeeld in de IJssel-Vechtdelta).

gelen, gecombineerd met de noodzakelijke dijk aanpassingen. Bovenstrooms zijn ook maatregelen in de tweede laag perspectiefvol. Het gaat dan om ruimtelijke ordening en/of aangepast bouwen. Dit geldt met name voor plaatsen waar de rivier nog echt in een dal ligt, bijvoorbeeld in de IJssel-Vechtdelta).

Heldere financiële kaders

UITSPRAAK - 3

Helderheid over financieel kader waterveiligheidsmaatregelen is cruciaal.

Voor rivierverruiming is een brede onderbouwing in de regio's ter hand genomen, gericht op de verschillende vormen van meekoppeling en mede-financiering van de integrale oplossing. Ook bij dijkversterking zijn integrale oplossingen in beeld, zoals bijvoorbeeld deltadijken.

Voor de uitwerking en uitvoering van de Voorkeursstrategie Rivieren is op korte termijn helderheid nodig over het financiële kader voor waterveiligheidsmaatregelen, als onderdeel van de integrale oplossing, mede in relatie tot de kaders vanuit HWBP, Deltafonds en MIRT.

Helderheid over het financieel kader vraagt mede om een stevige basis ('nationaal belang') van het 'krachtig samenspel' in de relevante, deltabeslissingen (zie principiële uitspraak 6).

'Rivierverruiming en dijkversterking in een krachtig samenspel' is een logische stap gebaseerd op de huidige twee pijlers van ons waterveiligheidsbeleid. De Voorkeursstrategie Rivieren moet deze pijlers meer dan voorheen in samenhang brengen, zodat de voort-

zetting van het huidige beleid aan kracht wint. Deze slimme combinatie van dijken en rivierverruiming, met nadrukkelijke aandacht voor meekoppelkansen en mogelijkheden voor meerlaagsveiligheid (met name slimme ruimtelijke ordening en

gevolgbeperkende maatregelen), is leidend voor de nadere uitwerking van de voorkeursstrategie en vormt de kern van de specifieke uitwerking per regio.

Onderbouwing, financiële kaders en medefinanciering

De Voorkeursstrategie Rivieren geeft een krachtige onderbouwing voor rivierverruiming én dijkversterking. De volgende aspecten spelen een cruciale rol in de onderbouwing:

- Doelbereik:
    - o Bijdrage aan risicoreductie en voorkomen waterstands-verhoging;
  - Kosten:
    - o Investeringskosten en kosten voor beheer en onderhoud;
    - o Vermeden kosten door risicoreductie (schade en slachtoffers);
  - Meekoppelkansen (concreet):
    - o Meekoppeling (inhoudelijk en financieel) met andere beleidsdoelen (Natura 2000, EHS, KRW) en regionale ambities en kansen;
    - o Vermeden kosten door slim koppelen (in de tijd en geografisch) van rivierverruimende maatregelen ('aanbod grondstoffen') en dijkversterking ('vraag grondstoffen');
  - o Vermeden kosten door meekoppelen andere functies met dijken (wonen/parkeren etc.);
  - o Vermeden kosten voor dijkversterking als bij het ontwerp geen toeslag voor de klimaatopgave hoeft te worden verdisconteerd in geval van rivierverruiming;
  - o Kansen voor (ontgrondend) bedrijfsleven;
  - o Economische spinn-off;
- Baten (meer abstract):
    - o Baten voor ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorie, natuur en recreatie; aansluiting op gebiedsvisies;
  - Draagvlak.

Reddingsactie bij hoogwater, 2003
Foto: Ministerie van IenM

Verkenning en vervolgonderzoek

UITSPRAAK - 4

Verkenningen én vervolgonderzoek blijven nodig.

- In de Voorkeursstrategie Rivieren zijn beleid en ambities van rijk, provincies, waterschappen en gemeenten in het ruimtelijk domein als lange termijn perspectief samengebracht;
- Voor een aantal gebieden kan de verkenningsfase spoedig worden gestart, in het HWBP of in MIRT-context;
- Voor diverse riviertrajecten is nog een verdere uitwerking van het nu lopende proces van belang; de project-overstijgende verkenning van piping-maatregelen, de veiligheids-filosofie Maas en retentie zijn enkele voorbeelden van onderzoeken die doorlopen in de komende jaren (2014-2015).

Er is heel veel bereikt in het voorbije traject van strategieontwikkeling. De uitwerking is voortvarend ter hand genomen door de regionale partners. Het in beeld brengen van doelbereik in termen van waterstanden en risico-reductie, het inzichtelijk maken van effecten, het verkennen van kosten, baten en meekoppelkansen in het licht van de regionale ruimtelijk economische visies –dit alles langs vele honder-

den kilometers hoofdwatersysteem- is een huzarenstukje.

In verschillende regio's zijn de voorbereidingen voor borging van maatregelen in regionale structuurvisies (bijvoorbeeld voor Waalweelde West) en provinciale omgevingsplannen (bijvoorbeeld in Limburg) in volle gang. Ook in andere gebieden zijn reeds vervolgstappen richting uitvoe-

ring in gang gezet, bijvoorbeeld voor het opstellen van een overkoepelende strategie IJssel-Vechtdelta start een MIRT-onderzoek.

Voor andere riviertrajecten is duidelijk dat de onzekerheden nog groot blijven. Project-overstijgend onderzoek van piping, de veiligheidsfilosofie Maas en retentie zijn enkele voorbeelden van onderzoeken die doorlopen in de komende jaren. Voor delen van het rivierengebied is in de periode 2014-2015 nog veel werk te verzetten.

Centraal Holland Tekortkomingen aan de C-keringen in dit gebied leiden ertoe dat een overstroming vanuit de Nederrijn-Lek zich niet tot één dijkkring beperkt, maar over meerdere dijkkringen tot diep in de Randstad doordringt.

De voorkeursstrategie gaat uit van de volgende hoofdkeuzes:

- Geen grootschalig investeren in de C-keringen;
- In plaats daarvan de noordelijke Lek-dijken tussen Amerongen en Schoonhoven aanpakken, waarbij ook lokaal meekoppeling met ruimte voor de rivier-maatregelen wordt afgewogen;
- De functie en status van de C-keringen langs de gekanaliseerde Hollandse IJssel, het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal (Spaarndammerdijk) heroverwogen.

De uitwerking van deze hoofdkeuzes is binnen het nHWBP gestart met het opstellen van een plan van aanpak voor de project-overstijgende verkenning Centraal Holland. Looptijd van deze verkenning is januari 2014 - eind 2017.

Voortzetting samenwerking

UITSPRAAK - 5

Governance: de voortzetting van de samenwerking is nodig voor blijvende integratie.

Het ontwikkelingstraject van de Voorkeursstrategie Rivieren heeft onmiskenbaar het belang aangetoond van de samenwerking tussen alle betrokken overheden, vertegenwoordigd in de Stuurgroep Delta Maas en Stuurgroep Delta Rijn, om te komen tot een integraal en lange termijn perspectief voor het rivierengebied.

De implementatie en uitvoering van dit integraal en lange termijn perspectief voor het rivierengebied vraagt om een bestuurlijke structuur en organisatie, die het mogelijk maakt het integrale karakter van de voorkeursstrategie ook vast te houden in het proces na de deltabeslissingen. Een adaptieve uitvoering vraagt om een voortdurend en cyclisch proces van planvorming, prioritering en programmering. Ook na vastlegging van de deltabeslissingen vraagt een integrale aanpak van de waterveiligheid gezamenlijke inhoudelijke en financiële afwegingen voor het geheel. De eerste integratieslag is gemaakt, maar vraagt om voortzetting.

Weliswaar afhankelijk van de inzichten op nationaal niveau over het 'vervolg' van het Deltaprogramma, en in het licht van een meer brede blik op watergovernance, blijft een bestuurlijke structuur op het niveau van Maas en Rijntakken van belang.

Voor de uitwerking van de voorkeursstrategie gelden drie perioden: tot 2030, 2030 – 2050 en 2050 – 2100. De maatregelen voor de periode tot 2030 zullen zo concreet mogelijk worden benoemd met de eventuele meekoppelkansen met andere beleidsdoelen

en regionale ambities. Veel maatregelen zijn pas later (vanaf 2030) in de tijd aan de orde, deze worden globaler geduid. Bovendien zijn meekoppelkansen in de toekomst nu niet altijd al 'gekend'. De maatregelen in de periode na 2050 hebben veelal het karakter van mogelijke opties.

De implementatie en uitvoering van de Voorkeursstrategie Rivieren vraagt nog veel bestuurlijke keuzes waarbij een integrale afweging, met de Voorkeursstrategie Rivieren als integratiekader, cruciaal is.

Dit betekent dat er voortdurend brede maatschappelijke afwegingen moeten worden gemaakt tussen waterveiligheid en andere functies en waarden van het gebied. En dat er voortdurend financiële afwegingen spelen bij het streven naar koppeling van middelen voor waterveiligheid aan middelen voor andere doelen, ambities en kansen.

Samenspel organisaties

Het krachtig samenspel is een samenspel tussen rivierverruimende maatregelen en dijkversterking, maar ook een blijvend krachtig samenspel tussen de betrokken organisaties:

- Daarbij gaat het om maatwerk: een verstandige keuze, voor de juiste maatregelen, in de juiste mix, op de juiste plek, en vooral op het juiste moment;
- Het belang van maatwerk maakt dat de Voorkeursstrategie Rivieren geen blauwdruk is, maar veel meer een lange termijn perspectief;
- De implementatie en uitvoering van dit integraal en lange termijn perspectief voor het rivierengebied

Waal bij Zaltbommel
Foto: Tineke Dijkstra

vraagt om een bestuurlijke structuur en organisatie, die het mogelijk maakt het integrale karakter van de voorkeursstrategie ook vast te houden in het proces na de delta-beslissingen. Een adaptieve uitvoering vraagt om een voortdurend en cyclisch proces van planvorming, prioritering en programmering. Ook na vastlegging van de deltabeslissingen vraagt een integrale aanpak van de waterveiligheid van Eijsden tot het Hollands Diep en van Lobith tot Hoek van Holland gezamenlijke inhoudelijke en financiële afwegingen voor het geheel;

- Voor de periode tot 2030 vraagt dit om concretisering en onderbouwing, mede op basis van nut en noodzaak (risicoreductie) en kosteneffectiviteit (afweging doelbereik, kosten, meekoppelkansen en overige baten), van die maatregelen in de Voorkeursstrategie Rivieren die op korte termijn noodzakelijk en kansrijk zijn; daar waar mogelijk, zal voor deze maatregelen worden voorgesteld verkenningen te starten (in MIRT- of nHWBP-spoor);
- Voor de middellange en lange termijn vraagt dit om flexibiliteit

van de betrokken overheden die het mogelijk maakt, met het integrale perspectief als uitgangspunt, steeds te bezien en te onderbouwen welke maatregelen nodig, mogelijk en haalbaar zijn of hoe het perspectief anders kan worden bereikt.

Dit vraagt om een standpunt over de bestuurlijke structuur en organisatie van de implementatie en uitvoering van de strategie.

Verankering in deltabeslissingen

UITSPRAAK - 6

Het samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming vergt verankering in Deltabeslissing Waterveiligheid en de Deltabeslissing Rijn-Maasdelta.

‘Rivierverruiming en dijkversterking in een krachtig samenspel’ dient onderdeel te zijn van de deltabeslissing Waterveiligheid, omdat een krachtige combinatie van dijkversterking en rivierverruiming nodig is voor een robuust riviersysteem, gericht op het voorkomen van waterstandsverhoging en het realiseren van risicoreductie, en nodig is voor het bereiken van het nieuwe gewenste beschermingsniveau.

Het krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruiming dient onderdeel uit te maken van de deltabeslissing Rijn-Maasdelta als onderdeel ‘ruimte voor water’ in het gebied van de Rijn-Maasdelta.

Het belang van het krachtig samenspel tussen rivierverruiming en dijkversterking komt centraal te staan in de Voorkeursstrategie Rivieren, maar vraagt – mede met het oog op veranke-

ring in het Nationaal Waterplan – ook om een verankering in de relevante deltabeslissingen.

Hoogwater, 2011
Foto: Waterschap Rivierenland

Internationale samenwerking

UITSPRAAK - 7

Internationale samenwerking moet worden voortgezet en geïntensiveerd.

Voortzetting en intensivering van de internationale samenwerking vraagt nadrukkelijk meer aandacht en inzet van de betrokken overheden vanwege de samenhang in het riviersysteem, de verwachte effecten van klimaatverandering, de mogelijke grensoverschrijdende effecten van maatregelen en de aanpak van overstromingsrisico's in de grensoverschrijdende dijkringen.

Hoogwater stoort zich niet aan grenzen, daarom vraagt de aanpak van hoogwaterveiligheid om een grensoverschrijdende coördinatie van maatregelen. Het neerslagpatroon binnen het stroomgebied van de Rijn en de Maas bepaalt de rivierafvoer die Nederland (bij Lobith en Eijsden) kan bereiken.

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR), die sinds 2007 van kracht is, verplicht landen om informatie te verzamelen, internationaal overleg te voeren en plannen te maken voor na-

tionaal en grensoverschrijdend beheer van overstromingsrisico's. De Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn en de Internationale Commissie ter Bescherming van de Maas zijn verantwoordelijk voor de implementatie van deze Europese Richtlijn.

Grensoverschrijdende afstemming

De afvoeren die Nederland kunnen bereiken, worden voor de Rijntakken vooral bepaald door de dijkhoogten in Duitsland, zowel langs de zijrivieren als

de Rijn zelf. De dijkhoogten langs de Niederrhein in Nordrhein Westfalen, het deel van Duitsland direct grenzend aan Nederland, zijn het meest bepalend voor de afvoer die ons land kan bereiken. Daarom is ook vooral directe grensoverschrijdende afstemming met de burens in Duitsland van belang.

De grensoverschrijdende samenwerking met Nordrhein Westfalen wordt vormgegeven door een samenwerkingsverband tussen het Ministerie van Infrastructuur en Milieu in Nederland, de provincie Gelderland en het Ministerie van Klimaat, Milieu, Natuurbescherming, Landbouw en Consumentenbescherming (MKULNV) van Nordrhein Westfalen. Het samenwerkingsverband, de zgn. Nederlands-Duitse werkgroep Hoogwater, is gericht op afstemming van de grensoverschrijdende hoogwaterproblematiek. Deze samenwerking is recent bekrachtigd door ondertekening van een nieuwe gemeenschappelijke verklaring voor de periode 2012-2017. In deze gemeenschappelijke verklaring over de samen-

werking op het gebied van hoogwaterbescherming is het volgende opgenomen:

In de werkgroep wordt informatie uitgewisseld over het hoogwaterbeleid in beide landen voor de lange termijn; onder andere over de voortgang van het Deltaprogramma in Nederland en het Hochwasserschutzkonzept in Nordrhein Westfalen. De werkgroep adviseert hoe de inzichten over klimaat in relatie tot afvoergedrag van de Rijn te benutten bij ontwikkeling van het hoogwaterbeleid voor de lange termijn.

Het Deltaprogramma Rivieren zal via dit samenwerkingsverband o.a. de afstemming zoeken over het wenselijke beschermingsniveau voor de grensoverschrijdende dijkringen 42 en 48 en over het openhouden van de optie voor retentie in het Rijnstrangengebied (inclusief het aftasten van een mogelijke optimalisatie van dit gebied over de grenzen heen).

An aerial photograph showing a wide, brown river with high water levels. In the background, there is an industrial facility with two large cooling towers and a tall chimney. The foreground shows a narrow channel of water with some debris or sediment. The sky is overcast.

STRATEGISCHE KEUZES

Hoogwater Maas bij Maasbracht, 2011
Foto: Rijkswaterstaat

Ruimtelijke reserveringen

KEUZE - 1

Noodzakelijke ruimtelijke reserveringen benoemen en borgen

In de Voorkeursstrategie Rivieren wordt aangegeven waar, welke vormen van ruimtelijke reserveringen voor binnendijkse rivierverruimende maatregelen nodig zijn (waaronder retentie), op welke wijze deze juridisch verankerd worden (inzet provinciaal en rijksinstrumentarium) en welke opties er zijn voor ontwikkelingsgericht reserveren ('adaptief bestemmen').

Binnendijkse maatregelen vormen een belangrijk onderdeel van de voorkeursstrategie. Ze zijn veelal ingrijpend voor het bestaande gebruik, maar tevens een bron voor nieuwe ontwikkelingen. De maatregelen zijn over het algemeen pas op termijn nodig (na 2030, uitzonderingen daar gelaten). Met een reservering van deze gebieden moet enerzijds voorkomen worden dat grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen een toekomstige functie voor waterveiligheid frustreert, anderzijds de stimulans bevatten om het gebied de

komende decennia 'gereed te maken' voor de toekomstige functie en bijbehorende inrichting.

Op dit moment is in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) aangegeven in welke binnendijkse gebieden geen grootschalige, kapitaalsintensieve ontwikkelingen in bestemmingsplannen mogen worden opgenomen die het treffen van rivierverruimende maatregelen in de toekomst kunnen belemmeren.

Daarbij speelt de vraag hoe om te gaan met de huidige conserverende status van deze reserveringen. Handhaven van het restrictief beleid of zoeken naar mogelijkheden voor ontwikkelingsgericht reserveren (tijdelijk bestemmen, adaptief bestemmen)? Met ontwikkelingsgericht reserveren wordt voorkomen dat een gebied in haar ontwikkeling wordt bevroren en kunnen (tijdelijke) ontwikkelingen die passend zijn in de toekomstige functie van het gebied gestimuleerd worden.

*Hoogwater Maas bij Heusden
Foto: Tineke Dijkstra*

Inzet retentiegebieden

KEUZE - 2

Opties voor inzet retentie openhouden

De inzet van retentiegebieden maakt onderdeel uit van de Voorkeursstrategie Rivieren.

- Voor de Rijnakken gaat het om de optie om Rijnstrangen als retentiegebied in te zetten;
- Voor de Maas gaat het om de optie een aantal dijkringen in de Maasvallei [nog onderwerp van discussie in het kader van systeemwerking Maas] en een aantal gebieden langs de bedijkte Maas [nog onderwerp van discussie in het kader van Voorkeursstrategie bedijkte Maas] als retentiegebieden in te zetten.

Op basis van het resultaat van de regioprocessen (eind november 2013) zal duidelijk worden op welke wijze de retentiegebieden gepositioneerd worden in de Voorkeursstrategie Rivieren ('ja', 'nee', 'optie open houden'), dan wel dat vervolg onderzoek nodig is. Op basis daarvan zal, indien aan de orde, ook de relatie gelegd worden met de juridische verankering van de reserveringen (zie strategische keuze-1).

Een aantal binnendijkse ruimtelijke reserveringen in de toekomstige Voorkeursstrategie Rivieren heeft betrekking op retentiegebieden, zowel voor wat betreft de Maas als de Rijnakken.

Als deze retentiegebieden worden benut in de voorkeursstrategie, zijn hiervoor ook ruimtelijke reserveringen van belang. Zie hiervoor het voorgaande punt. Voor een deel zijn deze

reserveringen al in het Barro (Besluit algemene regels ruimtelijke ordening) opgenomen, voor een deel nog niet.

De uiteindelijke afweging over de inzet van retentiegebieden vindt de komende periode plaats. Per potentieel retentiegebied gaat het dan om de afweging 'ja', 'nee', 'optie openhouden' of 'vervolg-onderzoek'.

Veiligheidsfilosofie

KEUZE - 3

Veiligheidsfilosofie (Limburgse) Maas aanscherpen

Een mixvariant tekent zich af, waarbij de dijkringen in het Limburgse Maasdal aangelegd kunnen worden met een hoogte die aansluit bij de ontwerpeisen in de rest van Nederland. Het onttrekken van berging en stroming van Maas-hoogwater heeft effecten in de Maasvallei (lokaal) en de bedijkte Maas (benedenstrooms). De lokale effecten worden gecompenseerd door maatwerkoplossingen voor de dijkringen die een hydraulisch knelpunt vormen. Dit zijn een beperkt aantal dijkringen waar de kering teruggelegd wordt of waar de bergende functie gehandhaafd wordt. De oplossing van benedenstroomse effecten wordt gezien op schaal van de gehele Maas, waarbij het streven is benedenstroomse effecten te voorkomen.

In de Maasvallei zijn de dijkringen anders ontworpen dan in de rest van het land. Zij dienen vanaf een bepaalde hoogte te overstromen, om een bijdrage te leveren aan de waterveiligheid

voor de gehele Maas. Dit 'overstromingsbeleid' brengt onzekerheid voor de burgers en bestuurlijke onduidelijkheid met zich mee.

*Hoogwater Maas bij Itteren, 2011
Foto: Mischa Keijser*

Urgentie bepaalt prioriteitsstelling

KEUZE - 4

Urgentie als criterium voor prioriteitsstelling tussen gebieden, kosteneffectiviteit als criterium voor prioriteitsstelling van maatregelen.

In aansluiting op de risicobenadering in de nieuwe waterveiligheidsfilosofie is urgentie, i.c. gebieden met de grootste risico's, een belangrijk criterium voor het stellen van prioriteiten tussen gebieden. Kostenefficiëntie vormt een aanvullend criterium voor de prioritering van maatregelen. Daarbij gaat het om de samenhangende beschouwing van: doelbereik, kosten, meekoppelkansen, baten en draagvlak.

De opgave voor het rivierengebied is groot en divers. Mede in het licht van de beschikbaarheid van financiële middelen voor waterveiligheid, zullen prioriteiten gesteld moeten worden. Aansluitend op de principiële uitspraak over 'integraal afwegen' en 'governance' vraagt dit om afwegingen tussen de gebiedsgerichte deelprogramma's én binnen het Delta-programma Rivieren.

Zandzakken plaatsen, 2011
Foto: Waterschap Rivierenland

VERVOLG

Hoogwater Vallei en Eemgebied, 2011
Foto: Waterschap Vallei en Veluwe

Vervolgproces

De principiële uitspraken en strategische keuzes die in dit document zijn beschreven vormen, samen met de regionale bouwstenen uit de regio's IJssel, Waal-Merwedede, Nederrijn-Lek, Bedijkte Maas en Maasvallei, straks de 'kern' van de principiële uitspraken, strategische keuzes en concrete maatregelen die onderdeel uitmaken van de definitieve Voorkeursstrategie Rivieren.

Deze stukken, die nu voorliggen ter consultatie, hebben geen formele juridische status maar samen vormen ze (concepten van) bouwstenen en adviezen ter onderbouwing van landelijk in 2014 te nemen Deltabeslissingen. De voorkeursstrategie Rivieren heeft de status van een advies namens de Stuurgroepen Delta Maas en Rijn. Deze strategie zal een plek krijgen in het Deltaprogramma 2015. Met het advies over de Voorkeursstrategie Rivieren dragen wij bij aan de besluitvorming door het Kabinet over de Deltabeslissingen.

Het advies zal via behandeling in de Nationale Stuurgroep Deltaprogramma, Deltacommissaris, Kabinet en Tweede Kamer in 2014 tot deze besluitvorming moeten leiden. Daarna volgt verankering via een partiële herziening van het Nationaal Waterplan en volgt voor zover nodig ook wettelijke verankering van onderdelen van het advies (bijvoorbeeld op het punt van de normen voor waterveiligheid).

Tijdens deze consultatie- en informatieronde wordt aan de bestuurlijke partners commitment gevraagd op het niveau van de strategie. Gevraagd wordt om reactie en (inhoudelijke) opmerkingen op het niveau van het toekomstbeeld, de aanpak, principiële uitspraken en keuzes en voorlopige clusters van maatregelen voor de drie tijdsperiodes (welke variëren in de mate van concreetheid). Het gaat dus niet om instemming door partijen op het niveau van individuele maatregelen en programmering.

Finale bespreking

Uw inbreng wordt in april 2014 betrokken bij de finale bespreking van de voorkeursstrategie Rivieren door de Stuurgroepen Maas en Rijn, waarna dit advies namens het rivierengebied wordt uitgebracht aan de Deltacommissaris. Tevens worden de reacties gebundeld ten behoeve van de bespreking van (de 75% versie van) het DP2015 in de landelijke stuurgroep Deltaprogramma op 24 april 2014.

Daarna volgt richting de afronding van de DP2015 nog een tweede consultatieronde, van medio april 2014 t/m mei 2014. Deze consultatie betreft de besluiten van de stuurgroep Deltaprogramma van 24 april. Er komt hiervoor een nieuwe versie beschikbaar, waarin duidelijk wordt gemaakt of en hoe de resultaten van de eerste consultatieronde zijn verwerkt. Hoofdonderwerp van deze ronde is dan het DP 2015, inclusief de specifieke bijlage Rivieren

en inclusief het advies van Deltaprogramma Rivieren betreffende het Deltaplan Waterveiligheid (prioritering maatregelen tot 2030).

*van contouren
via Voorkeursstrategie Rivieren
naar Deltaprogramma 2015*

Deltaprogramma

Het Deltaprogramma is een nationaal programma.

Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Het doel is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater en te zorgen voor voldoende zoet water.

Het Deltaprogramma kent negen deelprogramma's:

- Veiligheid
- Zoetwater
- Nieuwbouw en herstructurering
- Rijnmond-Drechtsteden
- Zuidwestelijke Delta
- IJsselmeergebied
- Rivieren
- Kust
- Waddengebied

Het Deltaprogramma staat onder regie van de Deltacommissaris, regeringscommissaris voor het Deltaprogramma.

Dit is een uitgave van Deltaprogramma | Rivieren

Eusebiusbuitensingel 66 | 6828 HZ Arnhem

Deltaprogramma-rivieren@rws.nl

Kijk voor meer informatie op www.delta-programma.nl en www.deltacommissaris.nl